

Ekonomické učení Frédéric Bastiata

09.července 2007 Josef Šíma

Claude Frédéric Bastiat se narodil v červnu 1801 v malém francouzském městě Bayonne. Byl velkým zastáncem svobodného obchodu.

Bastiat považoval ekonomickou vědu za teorii směny, jejímž základem je jednající člověk vybavený schopností jednat, porovnávat a posuzovat. Takový člověk se rozhoduje na základě svých přání a potřeb, které třetí osoba nemůže nijak měřit. Proto, píše Bastiat, je nutná směna, aby dala vzniknout hodnotám. Bastiat byl tedy v nejlepší francouzské tradici důsledným zastáncem subjektivismu užitku a demonstrováných preferencí jako základu ekonomické analýzy.

Respekt k vlastnictví jako základ ekonomická harmonie

Společným jmenovatelem Bastiatova díla je snaha objasnit, že zájmy všech členů společnosti nejsou za podmínky, je-li respektováno soukromé vlastnictví, ve vzájemném konfliktu, nýbrž jsou harmonické. Dělbá práce a obchod jsou totiž ku prospěchu všech zúčastněných stran a vedou tudíž k jejich vyšší produktivitě - věřitel tedy potřebuje dlužníka, stejně jako dlužník věřitele, a totéž platí pro výrobce a spotřebitele, zaměstnance a zaměstnavatele, domácí obyvatelstvo a cizince, dělníky a vlastníky kapitálu apod. Bastiatův symetrický přístup k jakémukoli smluvnímu vztahu z něj činí předchůdce moderních teorií kontraktu, agency problem a teorií firmy.

Do té doby, dokud nedochází k využití síly jedné skupiny proti druhé, se celá společnost může harmonicky rozvíjet. Komparativní analýzou fungování systémů založených na dobrovolnosti (výrobě a směně) oproti systémům založeným na donucení (vyvlastňování a krádeži) došel Bastiat k obhajobě laissez faire. Nebyl to tedy naivní předpoklad jeho analýzy, jak se lze občas dočíst, ale výsledek analýzy různých ekonomických systémů.

System který je založený na respektu k vlastnictví možná není „dokonalý“ (ekonomický systém se nevyskytuje v bodě „optima“ všeobecné rovnováhy), ale umožňuje trvalý harmonický rozvoj. Tento poznatek lze označit za předchůdce kritéria „adaptivní efektivity“, se kterým přišli o více než století později noví institucionální ekonomové.

Kontrafaktická povaha ekonomické vědy

Bastiatovým nejznámějším textem je stať „Co je vidět a co není vidět“, která vysvětluje, že jádrem pochopení ekonomického problému musí být zvážení existujících viditelných dopadů a důsledků plynoucích z neuskutečnění určitého jednání - tedy viditelných a neviditelných (ale existujících)

dopadů. Bastiat tento zásadní argument prezentuje na problematice rozbitého okna a vysvětluje, proč by řada lidí takového rozbití okna označila za prospěšné, jelikož „co by dělali sklenáři, kdyby nikdo nikdy nerozbil žádné okno?“.

Bastiat ukazuje, že přehlížení „neviditelných“ dopadů je zdrojem mylného uvažování o dopadech rozličných opatřeních hospodářské politiky – podpory zemědělství, umění, omezování dovozu, podpory v nezaměstnanosti apod. Jeho akcent na kontrafaktičnost ekonomických jevů, jež stojí u základů univerzálního ekonomického poznání, byl však v ekonomickém hlavním proudu formovaném tradicí britskou nahrazen rozlišením na porovnávání viditelných dopadů v krátkém a doposud neviditelných dopadů v dlouhém období, které vedlo k rozdvojení ekonomie a oslabení síly ekonomických argumentů.

Reductio ad absurdum

Bastiat je znám široké veřejnosti – tehdy i nyní – díky svým brilantním vyvracením sofismat obhájců protekcionismu a státních regulací. K tomu použil metodu nejúčinnější – korektní vyvození nejobecnějších a nejzazších důsledků tvrzení, v nichž se naplno objeví absurdita původního názoru. Příkladem může být esej „Petice výrobců svíček“.

Petice je dopisem členům poslanecké sněmovny, aby zajistili ochranu sektoru výroby svíček, svícňů, lamp, lustrů i výrobců oleje, pryskyřic ... a domácí trh tak mohl sloužit výhradně domácímu průmyslu, neboť pouze tak je možné zajistit zaměstnanost a prosperitu. Této prosperitě však stojí v cestě velmi silný konkurent – sluneční světlo. Vláda by v zájmu prosperity země měla přijmout zákon, který by přikazoval zazdít všechna okna. Absurdní? Možná, ale stejně absurdní je ochraňovat domácí trh před jakoukoli jinou konkurencí, levnými dovozy apod.

Frédéric Bastiat (1801-1850)

- *francouzský klasický liberální teoretik a politický ekonom*
- *člen Národního shromáždění*
- *díla Co je vidět a co není vidět (1850), Zákon (1850)*